

EUSKAL HIZTEGI JURIDIKOA

Leioa, 1994.10.05
Andres Urrutia Badiola

“Official Welsh is, of necessity, something of a hybrid. Much of it is the result of the translation of material originally composed in English. No amount of painstaking translation will quite eradicate the Englishness of thought and concept which underlie it.”

“Until documents are prepared in straightforward Welsh and translated into equally lucid English, or even nice verso, official Welsh will continue to be the rather oddly unnatural, slightly discordant, slightly strangulated and peculiar creature it has now become. But if its development brings with it an increased respect and an increasing self-respect, I am sure we can easily learn to live with official Welsh, whatever its faults.”

B. P. Jones “Official Welsh” in M. J. Ball (ed.) “The use of Welsh” Multilingual Matters Ltd. Clevedon. Philadelphia, 1988.

1. SARRERA ETA HELBURUAK

Aspaldiko kontua dugu, Euskaltzaindiaren zereginetan, hiztegi juridikoarena. 1973. urtean, hain zuzen ere, Aita Villasante euskaltzainburuak honela jarduten zuen Antonio Arrue euskaltzainak euskaratzeko igorri zion hitz juridiko andana baten aurrean:

“Nahiz eta zerrenda luzea ez izan, sail berezi bateko hitzak dira, eta ez dut uste lan hau arinki eta nolana egin daitekeanik. Alde batetik, euskeraz ongi jakin behar da, eta bestetik, lege gauzatan jantzia egon. Euskera lege gauzatan gutxi erabilia izan bada ere, agian badira zenbait hitz eremu hontakoak, izkribu zaharretarik, euskal foruetairik edota herriaren ahotik jaso eta kontuan eduki beharko lirakenak.” (1)

Hogei urte geroxeago, gure eguneroko bizimoduan administrazio zein aginpide desberdinetako boletin nahiz aldizkari ofizialek egunean eguneango euskarazko testugintzaren lekukotza ekartzen digute, gai eta

(1) Aita L. VILLASANTE: “Lege gizonen behar duten hiztegi berezia” in *Euskera*, XVIII, 1973, 203. orr.

arlo anitzetan. Neurri txikiagokoan bada ere, gauza bera gertatzen da Justizia Auzitegi, Lanbide, Elkargo eta Zuzenbide Fakultateetan, hauek beren zereginetan euskara gero eta erabilgai edo tresna zabalagoa dutelako.

Zertan aldatu da gure gizartea, hortakoz, Aita Villasantek berea bota zuenetik gaur egun arte, bere barnean halakoak gertatzeko? Nik neuk, jarraiko bi aldarroteotan ikusten ditut nagusiki horretarako arrazoiak.

Batetik, euskarak juridikotasunaren lanabesa izateko bizi duen parada areagotu egin da, gehitu egin zaigu. Oztopoak ugaltu beharrean, Euskal Herriko zenbait lurraldetan "ofizial" bihurtu zaigu euskara, honetara ere, administrazioaren eta administratuen arteko harremanetan legezko baliabidea dugularik.

Beraz, badira faktore batzuk, euskararen bizimodu juridikoan berebiziko eragina izan dutenak aldi tarte honetan. Bestalde ere, esan beharra dago historian lehendabizikoz sortu dela (Errepublikara garaiakoa salbuetsia, jakina) modu egonkor eta jarraiko batean, euskara erabiltzeko borondatea eta xedea erakutsi duen botere publiko gunea.

Aldi berean ere, aldameneko bidea egin du euskarak berak 1968. urtetik aurrera, bere batasunaren prozesuan luze ibili baita eta dabil, oraindik ere, gure hizkuntza. Hauxe genuen, geroxeago ikusiko dugunez, ezinbesteko baldintza euskal hizkera juridikoa sortu eta eraikitzerakoan, hizkuntzaren standarizazio ezak ekarri baitio sarri askotan euskarari goi egitekoetan murgiltzeko arnasa falta, goi eginkizun hauen artean mundu juridikoarena ere tarteko dugula .

Mundu juridikoa esan dut, eta berehala antzemango duzuen bezala, berba eta hitz juridikoak esan nahi izan ditut, baita ere, Villasanteren ildotik, horixe baita, izan ere, nire gaurko egitekoa, hain zuzen, euskararen hiztegi juridikoarena.

Horretarako eta zuzenbide mundutik etorria, nire egiteko hori hiturara bihurtu dut:

1. Lehena izango litzateke, euskararen hiztegi juridikoa aztertzerakoan, euskarak Euskal Herriak bizi izan duen foru kultura juridikoarekin dituen loturak azaltzea, ezinbestekotzat jotzen baitut, geroari buruz jardun baino lehenago, aurrekoari buruz eta gure kasuan, euskarak jatorriz duen hiztegi juridikoari buruz zertxobait esatea. Beren-beregi aipatuko ditut euskarak nola hezurmamitu zuen, hezurmamitu bazuen ere, foru mundua eta zer ekar dezakegun guk mundu horretatik gurera, hiztegiari dagokionez bederen. Hona hemen Aita Villasanteren lehen ardatza:

“Badira zenbait hitz eremu hontakoak, izkribu zaharretarik, euskal foruetairik edota herriaren ahotik jaso eta kontuan eduki beharko lirakenak.” (2)

2. Aurreko hori gure egungo premiei erantzuna emateko nahikorik ez delakoan, nahitaez sartu beharko dut nire burua beste eginkizun batzuetan, alegia, hizkera arruntaren eta hizkera juridikoaren arteko dema latzean. Joko honek euskararen kasuan orain arte zernolako ondorioak ekarri dituen eta hurrengo batean ere ekar ditzakeen azaleratzen saiatuko naiz, lehen esan legez, hiztegitzinta juridikoaren alorrean. Gogoratu Villasanteren bigarren ardatza:

“Ez dut uste lan hau arinki eta nolana egin daitekeanik. Alde batetik euskaraz ongi jakin behar da eta bestetik, lege gauzatan jantzia egon”. (3)

3. Hirugarrenez, gogoetaren aldeko joera hartuko dut, eta berak eramango nau, beste behin ere, arlo honetan ustezko etorkizunerako baliagarri izan daitezkeen zehazbide batzuk plazaratzera, jarraiko baldintzen barnean:

1) Hiztegitzinta juridikoaren autua Euskal Herrian nondik nora bideratu hori, herri honek bizi duen sistema juridiko eta hizkuntzen arteko aniztasunaren barnean kokatzen dut nik. Bi (edo hiru, europarra bilduz geroz) sistema juridiko eta hiru hizkuntzek (egoera desberdinetan, jakina) osatzen duten ingurunea ez da, halafede, erraz konpontzekoa.

2) Bukatzeko, labur eta gaingiroki bada ere, hiztegitzinta juridikoan euskarak berak daraman batasunerako abiadurak eta Euskaltzaindiaren azken gomendio-arauek, zernolako eragina izan dezaketean azalduko dut, beti ere, azken helburutzat hartuta bene-benetan eskuratzea behin batean euskarak bete beharko lukeen “zuzenbidearen harrera” deitu nuen hura. Hortxe dira, izan ere, egungo itzulpen lanetik biharko sortze lanera doan bidean urratsak emateko gogo eta asmoak.

Hala ere, nire jomuga hauek azaldu eta gero, berehalako ohar metodologiko batzuk egin beharrean nago:

1. Hasteko eta hala nahita gainera, esan behar, hiztegi juridikoa hartu dudala xedetzat, hizkera juridikoak duen batasun zatiezinen kalterako, begien bistakoa delako lexiko eta diskurtsoak elkarrekin osatzen dutela hizkera juridikoaren eremua.

(2) ibidem.

(3) ibidem.

2. Jarraitzeko, eta zuen aurrean bereziki azpimarratu nahi dut honako hau, ez dut izan lexiko eta hiztegi juridikoak egunero ekartzen dizkigun arazoak konpontzeko asmorik ezta haien korapiloen mataza askatzeko bide magikorik ere.

Aitzitik, jakitun naiz lan honetan nire burua juridiko den orori lotzen diodala eta honela egiterakoan, gainera, honek duen orokortasun horretan gelditzen naizela, orokortasun horrek galarazten didala, ohar eta guzti, zuzenbidearen adar eta azpiadarretan behar bezala barneratzea.

Administrazioa, legegintza zein epailetzaren hizkerak ere aztergai izango nituzke horrelakoetan, abiapuntuak modurik zehatzenean hartzekotan.

Hizkera juridikoaren hiztegia, horra hor nire jorana eta hona hemen, jarraian, nire lehen ardatza, mendeen mendeetan euskarak berezkoa izan duen kultura juridikoaren barnean murgiltzerakoan.

2. HIZKERA JURIDIKOAREN BARNE-MUINA, LEXIKOAREN ALDETIK: HITZ JURIDIKOEN SAILKAPEN OROKORRA

Izan ere, nire eginkizunaren lehenengo puntua izango nuke, ahal den neurrian, hizkera juridikoaren zernolaketasuna zehaztea, batik bat hizkera arruntarekikoarenean, beti ere, hizkuntza oso baten barnean.

“Zenbat buru, hainbat aburu”, dio esaera zaharrak. Ni neu ere, horretan nago eta ondorioz, batera nator Duarte i Broto katalanekin hizkera juridikoaren kontzeptua honetara azaltzen dutenean:

“Doncs bé, el llenguatge jurídic és el tecnolècte de l'àmbit conceptual corresponent al món del dret” (4).

Motz eta labur, hona hemen lehen ideia. Katalanak laburregi ari direlakoan, batzuek arbuaiatu ere egingo lukete aurreko hori, bestelako ñabardurak ezarriz. Nire ustez, ostera, gaia joratzeko haina argigarri izan dakiguke katalanez idatzitako hori.

Honetara etorrira, esan dezadan bidenabar hizkera juridikoak hitz juridikoak nahitaez barneratzen dituela. Hitz eta termino juridiko horiek, halaber, sentidu eta esanahi osoa dute gune juridiko jakin batean edo zuzenago esateko, sistema juridiko edo ordenamentu juridiko baten barnean.

(4) Carles DUARTE i MONTSERRAT-Pilar de BROTO i RIBAS: *Introducció al llenguatge jurídic*. 3.ª Edició. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1990, 11. orr.

Euskal Herriaren kasuan sistema juridiko oso hori, orain arte, usu kokatu dugu Mendebaldeko Europan, XIX. mendean sorturiko nazio estatuek eraiki zituzten sistema juridikoetan. Horrelakoetan, hau da, tradizio juridiko baten jabe diren hizkuntzetan, idazleek, hitz juridikoei buruz jarduterakoan, bi multzo bereizten dituzte nagusiki, jarraiko banaketa egiten dutelarik:

1. Hitz juridiko hutsak. Kopuruz gutxienak badira ere, hizkera juridikoaren gune-gunean kokatzen dira.

2. Bigarren multzo batean, hizkera arruntaren hitzak leudeke, beraien karga semantikoa, juridikoa bezain arrunta izan daitekeela. Hemen izango genituzke kokaturik hitz juridiko gehienak.

Bataz beste, horrelakoak aurkitzen ditugu inguruko hizkuntza gartuetan ere, hauek oinarritzat duten sistema juridikoa edozein delarik ere.

Har ditzagun, hauen argigarri gisa, hiru autore, hiru hizkuntza desberdinetan aritu izan direnak autu honen argiketari. Santiago Mollfulledak (5) gaztelera, Cornuk (6) frantsesetik eta Alcarazek (7), berrikitan agerturiko ingeles juridikoari buruzko azterlan batean, antzeko adibideak alderatzen dituzte alor hauek zehazteko.

Bestetik ere, termino edo hitz juridikoen berezko osagarriak ditugu sinonimia eta polisemia, hain zuzen ere, hizkera zientifikoetan eskuarki gaitzetsiak izaten direnak.

Baina orain arteko hizkera "normalizatu" batean gertatzen dena azaldu badut ere, berehalakoan gogora datorkiguna bestelako hau dugu: gauza bera gertatzen al da euskararen kasuan?

Villasanteren hitzak nahiko argigarri ez balira ere, ohizkoa egin da gure artean euskarak lantze juridikorik izan ez duela esatea. Beste alde batetik ere, inguruko mintzamoldeen alboan euskara bestelako aiurrikoa izateak ez dio lagundu ere horrelakoetan. Dena den, hori ere zalantzan jartzea komeni zaigu, ea benetako argumentuak diren horiek ala beste errealitate batzuk estaltzeko modukoak.

Arestian egin dugun sailkapenari arretaz begiratzen baldin badiogu, ondorio batzuk eskuratzeko tenorean gaudela berehala antzematen dugu:

(5) Santiago MOLLFULLEDA BUESA: *Lenguaje jurídico y lenguaje común*. Doktordutzarako tesis baten laburpena. Universidad de Barcelona. Barcelona, 1980. 17. orr eta jarr.

(6) Gérard CORNU: *Linguistique juridique*. Ed. Montchrestien. Paris 1990, 61. orr eta jarr.

(7) Enrique ALCARAZ VARO: *El inglés jurídico*. Ed. Ariel, S.A. Barcelona, 1994. 82. orr. eta jarr.

1. Lehen alorrean, hots, euskarazko hitz juridiko hutsetan, nabarmen da hutsunea, historian zeharreko erakunde jakin batzuen salbuespena alde batera utzita. Honela, euskalki desberdinetako *gasaila*, *erdirikoa*, *alkarpoderosoa*, *zaingoa*, *abere hazgarri*, *korta ganadue*, *garbitzalda*, eta baserri ustiaketari buruzko kontratu zein figura juridikoek osatuko lukete jatorriz multzo hau, esandakoaren froga gisa eskaini daitekeelarik erdarazko foru testuek erakunde hauetariko batzuk arautzerakoan hala-beharrez erabiltzen zuten euskal hitza, komunikazio eragina kontutan hartuta eta herriak euskal hitzarekin lotzen zuen eta duen kontzeptua barneratuta. Badira hiztegi juridiko mota honen adibideak gure foru testuetan.

Hori horrela bada ere, ezin uka dezaket teorian bederen eta ikuspuntu garaikideago batetik ikusita, gaur egun euskaraz darabilgun itzulze lanaren bitartez, honelakoak ere euskaraz ager daitezkeenik.

Agertzen diren neurrian ere, hizperri zein maileguen bitartez, beste sistema juridiko baten erreferentziak izango dira. Horrelakoetan leudeke, esaterako, *sinlagmatiko*, *subrogazioa*, eta abarrekoak.

2. Bigarren alorrean, ordea, gertaerak askoz arruntagoak izango lirateke, hemen ere kokatuko bainituzke nik, alde batetik historian zeharreko berbak: *lege*, *testamentu*, *estatu*, *gobernu*, *usario*, *kontratu* eta gero ere, euskararen esparrura etorritakoak: *akzio*, *errebokazio*, eta abar.

3. EUSKARAZKO KULTURA JURIDIKOA: FORU SISTEMA ETA HIZTEGI JURIDIKOA

Aurrekoa agerian utzi eta gero, hiztegi juridikoak euskararen ikuspegitik duen lehen berezitasun semantikoari heltzeko tenorean geundek, alegia, historian zehar hiztegi honek sistema juridiko zehatz bati, foruen sistemari hain zuzen ere, erabat atxekirik agertze kontuari.

Izan ere, euskarak bere lehen erreferentzia semantiko-juridikoa foruetan izan du. Nola, ordea, halakoa baieztatu, foru testu juridikoak erdaraz idatziak izan zirelarik?

Arazoi franko izan dira tartean euskaldunek foruak erdaraz zergatik idatzi zituzten azaltzeko. Aspalditik Lacarrak (8) esan zuena baieztatuz, aurtemeen Grosclaudek (9) ere begibistan utzi du arlo horretan alboko erdarek izan zuten eragina eta indarra.

(8) José María LACARRA: *Vasconia medieval. Historia y filología*. Publicaciones del Seminario Julio de Urquijo. Diputación Provincial de Guipúzcoa. San Sebastián, 1957.

(9) Michel GROSCLAUDE: "La langue de"La Coutume de la Soule" in *La Coutume de la Soule*. Ed. Izpegi. St. Etienne de Baïgorry, 1993. 151. orr. eta jarr.

Lehen esan legez, euskarak badu agertzerik honelako testuetan, Villasantek aipatzen zuen moduan, agertze hori urria bada ere. Zenbait kasutan erakunde juridikoa bera izendatzen da euskaraz, herriarengan izen honek izan zezakeen ezagupidearen lekuko gisa. Beste batzuetan, aldiz, euskarak berak jasotzen eta barneratzen ditu aldameneko mintzairen hitz juridikoak, honela ere bere lege hitzak sortuz. Horra hor, barbarako, Txomin Peillen euskaltzainak Pabeko hirian gogorazi ziguna, euskara gaskoineratik jasoriko lexiko juridikoa dela eta (10).

Honek guztionek, beraz, ondorio batera eraman gaitzakeelakoan nago. Izan ere, ez dut uste zilegi denik, neurri batean bederen, foru eta lege idatzietan dugun euskararen ageri urria dela eta, euskarak mundu juridiko hori bizitu ez zuela ondorioztatzea.

Nire ustez, euskararen presentzia eta erabilera juridikoa *idatzizkoa* baino, *ahozkoa* izan zen foru garaietan.

Ez dezagun ahanzt gaur ezagutzen dugun XIX. mendeko Kode “*national*” horietan aldarrikatzen dela nagusiki lege idatziaren lehentasuna. Gure foruetan, oster, lehentasun hori erabat baldintzaturik zegoen ohituraren bidez. Ahozko eta ohiturazkoa, horra hor euskal hitz juridikoen bila dabiltzan ikerlariek aintzakotzat hartu beharreko bi ardatzok.

Bide beretik joanez ere, ez nuke nik, alabaina, gai hau okerreko lekura eraman nahi. Aurrekoa egia bada ere, are egiatsuagoa da XIX. mendean, Frantziar Iraultzaren ondoan aipaturiko kode eta lege idatziaren nagusitasuna Europan zehar zabaltzen denean, euskarak ez duela eskuratzen mundu juridiko oso bat adierazteko modurik.

Honek, eta liberalismoak bultzaturiko kode idatziek gehi foruen galarak, batera jokatu dute euskararen corpus juridikoaren sorrera oztopatzeko orduan eta abagunean.

Ezinbestekoa izango zaio euskarari, nolabaiteko juridikotasun baten izenean (lege idatzi horiek emandakoa, jakina), Espainia eta Frantziako estatuetatik datozen legeak itzuli eta euskaratu beharra. Itzultze hori, segidan aztertuko dugunez, helburu batera zuzendua da, alegia, mezu berri hori euskaldunei zabaltzeko gogo zuzenarekin egiten da.

Lan horretan estekatzen dira XVIII.-XIX. mendeetan Euskal Herriko barne mugaren bi aldeko hurrengo saio hauek:

(10) Txomin PEILLEN: “Euskara eta gaskoinaren arteko harreman eta loturak” in *Euskera*, 1993, 2. 38. liburukia (2. aldia). Bilbo, 292. orr. Hona hemen haren hitzak:

“Nous avons marqué notre étonnement devant la rareté des termes juridiques et administratifs basques d’origine occitane malgré un monopole de cette langue durant trois ou quatre siècles chez nous, le plus remarquables sont: *debeka*- “defendre”, sans doute pleiteu “plaidoirie”, notari: notaire et le synonyme de *zuzenbide* “dret”.

1. Lehen, XVIII. mendeko hondarrean, iraultza frantsesak galdaturikoa eta lege idatziaren ezaguera zabalaren beharrak bultzatu. Horik etorri zen testu iraultzaileen euskarapena. Fruituak, haatik, ez ziren izan, euskal hitz juridikoei zegokienez bederen, eragin handikoak.

Rica (11) azterlariak agerian utzi duenez, maileguen agerpen anitza eta zedarriztatugabeak komunikazioaren xede horretan lagundu baino, oztopoak ekarri zituen.

2. Bigarrena, Bizkaiko Batzar Nagusietakoarena litzateke, hemen ere, herri euskaldunaren eta batzar hauetan eztabaidatzen eta erabakitzen ziren erdarazko gaien arteko jausia eta amildegia garaitzeko zubia egin nahi izan zutela sasoi haretakoek euskararen bidez. Hitzei buruz, esan beharra dago itzultze lanak, hasieran zenbait irtenbide larramendiarren aldeko izanik ere, azkenean mailegu hutsetan eman zutela bere emaitzak. Hortxe dago, egon ere, Espainiako legedia etengabe barnertzen Euskal Herrian eta hortxe dugu ere, orduko estatu liberalaren hainbat erakunderen lehen euskal deitura.

Ez bata ez besteak, ez dute lortuko hiztegi juridiko idatzi baten eraikitzea. Itzulpen eta maileguaren bidez egindako lana ez da besterik izango orduko testu erdaldun hanpatuen ordain itzala baino.

Foruak foru, hauen galera gertatu eta gero ere, antzeko zerbait biziko du euskarak lehen aldiz XX. mendeko hirugarren hamarkadan. Gerra garaiko esperientziaz ari natzaizue, jakina, eta bertan gauzatu zen legintza elebidunaz.

Gertaera honek, ene aburuz, bi aurrebaldintza izan zituen nahitaezko:

a) Alde batetik, XX. mendeko hasieran sorturiko kezka eta Euskaltzaindian bertan emaniko eztabaidak, euskarak aro garaikideari aurre egiteko behar zituen hizperriak nola antolatu eta zabaldu eta euskararen lexikoa nola osatu horiei buruzkoak. Altube, Azkue eta abarrek badute honetan zeridatzia *Euskera* agerkarian. Aipamen berezia bihoakio hemen Bonifazio de Etxegarai legelariari, berari baitagokio gai hauetan aintzindari izatea (12). Ondorioz, gerla denporako hiztegi juridikoa neologis-

(11) Margarita RICA ESNAOLA: "Traduction en basque de termes politiques sous la revolution" in *Anuario del Seminario de Filologia Vasca Julio de Urquijo*, IX, 1975, 3. orr. eta jarr.

(12) *Euskera*, VIII. urtea-I-II zenbakia. 1927 ilbeltza-garagarila. Bilbao 1927. Hona hemen orduko batzar baten aipua:

"V. Etxegarai jaunak adierazi digu, egin nai lukela lege-gizon artean dabilzan itzen iztegitxo euskaldun bat. Oraingoz ez dakar besterik: *Belena* ta *Kardaba* nolaz eta zertaz esaten diran. Euskaltzaindiak gogoz entzun diyo ta lenbailen datorela Etxegarai'k egin nai luke iztegi ori". 36. orr.

moaren bidetik badoa ere, ez ditu euskararen arauak eta erregelak ahanzten edota hiztegi juridikoaren altxor historikoa erabat baztertzen.

Hala ere, eta oro har, komunikazio eroso batetik aldentzen dela ezin uka, neurri handi batean bederen.

b) Bestetik ere, Euskal Herriko herrialde batzuek autonomia eskuratzeak bidea erraztuko du. 1936-1937. urte bitartean aritu zen Eusko Jaurlaritzak beregain hartu zuen euskara hizkuntza ofizial gisa erabiltzea eta ondorioz ere, euskal hitz juridikoen bila ibiltzea.

Arestian esan bezala, euskararen barnean lehendik ziren hitz juridikoak erabiliz, neologismoaren bidea jorratu zuen gehienbat saio honek:

“Eсанbeharrik ez dago —dio Leizaolak, orduko Eusko Jaurlaritzaren bletinaren atarian— nere ‘Oroagindua’ laphurtarretik oro hitza arturik eta Zaingoa nik aspalditik Zuberoko lege-Zarrean artzaintzarentzat erabilia irakurria neukalako Eguneroko ortan sartu nituala.”

“Itzultzaileen lanaren eredutzat, izendatze bakar bat aukeratuko det. Erdarazko ‘Juzgado de Instrucción’ aitatzeko ‘Epailletza Argibidelaria’ irakurtzen da urrengo orrialdetan”.

“Ba, erdal-iztegitzian instrucción ori zer dan adierazi nayeon *elucidación* edo *elucidar* hitzak emango zaizkizute, *lux*, *luz* (argia) itz bakunak sustrai bezala dutenak. Euskal itzulpena benetan egokiya iruditzen zait aurrean daukazuten Egunerokoarena” (13).

Gerlaren poderioz, hilean gelditu zen honek, beraz, bazuen nondik jo. Orduko lehen euskalgintza juridiko hark, arrasto nabariak utzi zituen, utzi ere, zenbait kasu eta pertsonengan, egunotararte ere heldu direnak.

4. EUSKAL HIZTEGI JURIDIKOA MOLDATZEN: HIZTEGIGINTZA JURIDIKOA

Gerla osteko giroak, erraz ulertuko denez, ez zuen, euskal agindu eta manu beregain baten ezaz, hizkeraren lantze juridikorako aukera handiegirik ekarri. Itzulpen txiki batzuk eta bizpahiru artikulu izan ezik, basamortu lehorra izango zaigu zuzenbidearena euskararen baitan.

Nolanahi ere, euskal aginte publiko baten ezak ez zuen ekarri Euskaltzaindiaren lan-uztea. Eta langintza horretan Euskaltzaindiak emaniko urrats batzuk aintzakotzat hartzekoak dira hitz juridikoen arloan.

(13) LEIZAOLA'tar Josu Mirena: “Irakurleei” in *Euzkadi'ko Agintaritzaren Egunerokoa*. Ed. Leopoldo Zugaza. Durango, 1977.

Lehena, datari begiratuta behinik behin, 1959. urteko "Euskaltzaindiaren agiria euskal hitzei buruz" litzateke.

Han, honela mintzo zitzaigun:

"Euskal itzak dira euskera bizian sustraituak daudenak. Sustrai hori zenbat eta sakonagoa izan, ainbat eta eskubide geiago du itz batek erabillia izateko." (14).

Haren ondoan zetorren zerrendatxoan, bagenuen esanahi juridikodun hitz nahikorik. *Testamentu, alkate, lege, errege* eta antzekoek, beste behin ere, maileguen garrantzia azpimarratzen zuten, oro har, euskararen eta batik bat, euskara juridikoaren baitan.

Harez gerokoa bada ere, Euskaltzaindian bertan hasten dira hitz juridikoak euskaraz emateko arrenkurak. Lan honen hasieran hona aldeaturiko Villasanteren hitzek bidea zabalduko diote 1979. urtean *Euskera* aldizkarirako Jose Luis Lizundia euskaltzain urgazleak paraturiko "Herri Administralgo hiztegiño baten eskabide eta premiaz" lanari (15). Artikulu horretan, Lizundiak *UZEI*ren lana aipatzen zuen, erakunde honek horretan ziharduelako aspalditik. Izan ere, 1977. urtean Joseba Intxaustik *UZEI* asmoa aurkeztu zion Euskaltzaindiari eta haren helburuen artean hiztegi gintza espezializatuarena adierazi, bere barruan zuzenbidearena ere sartua zuela (16).

Euskaltzaindiak berak ere, 1982. urtean, hiztegi gintzari buruzko adierazpena egina zuen, jite honetakoa:

"Hondarribian, 1981.eko Abenduaren 29an bildurik, Euskaltzaindiak honako hau aditzera ematen du: Euskaltzaindiak literatura eta gramatikaz beste alde, hiztegi lana du bere eginkizun nagusienetarikoa.

Hizkuntzarekiko plangintza orokor baten barnean sartua aurkitzen da hiztegi gintza, eta Euskaltzaindiak erantzun egokiak eman nahi dizkio honi.

Langintza horretan ordea, maila bat baino gehiago bada eta beren arteko lehenasuna kontutan eduki behar du. Euskal hiztegi gietan, adibidez:

Orokorra.

Hiritartua:

Espezializatuak.

(14) *Euskera*, IV, 1959, 215. orr.

(15) *Euskera*, XXIV, (2. aldia), 1979-I, 279. orr. eta jarr.

(16) *Euskera*, XXII, (2. aldia), 1977, 935. orr. eta jarr.

1. Hiztegi orokorrean, Euskaltzaindiak aspaldidanik hasiak dituen lanak aurrera daramatza ahalik eta lasterren buru emateko asmoz.
2. Bilera honetan beharrezkoa ikusi da batzorde bat sortzea, horretarako behar diren gaiak, ahalak eta lankideak biltzeko.
3. Zuzenean ez da Euskaltzaindiaren lana, beste edozein hizkuntzatan ere ez den bezala, hiztegi espezializatuen sortzea eta banan banako azterketa egitea, hizkuntzari eta euskararen egiturari dagozkion funtsezko puntuak zaintzea izan ezik.

Hitz teknikoetan Euskaltzaindiak pozik ikusten du grafia gai orokorrean erabakiak daudenean harrera ona izan dutela. Erabaki gabe daudenak lehenbailehen argitzen ahaleginduko da.

Ezin hobeki deritza Euskaltzaindiak edonork taldeka nahiz bakarka arlo honetan lan egiteari.” (17).

Aiurri berekoak izan dira Jean Haritschelhar-rek berrikitan egin dituen adierazpenak, administrazio hizkeraren inguruan:

“Azkenik Euskaltzaindia delakotz hizkuntzaren zaintzalea, hiztegi espezializatu guzietan behar lukete Euskaltzaindiaren oniritzia ukan, batasun bat ukan dezaten denek ortografiaren aldetik edo joskeraren aldetik.” (18).

Badirudi beraz, bi alor hauek bereiztuz doazala: batetik, hizkuntzaren batasun ortografiko eta morfojoskerarena,

Euskaltzaindiaren egitekoa litzatekeena eta bestetik hiztegi espezializatuena, disziplina bakoitzaren barnean landu beharrezkoa eta gure kasuan, zuzenbidearen adituek egin beharko luketena, horretarako hizkuntzak dituen mekanismo linguistiko guztiak profitatuz.

Euskaltzaindiak ere, mundu juridikoan esanahi zabala izaten duten maileguak euskaraz barneratzeko araubidea 1986. urtean eman zuen:

“Euskarak, nahi eta ez kanpotikakoak hartu behar ditu eta ari da hartzen, baina hartu, neurritz hartu behar, hizkuntzak bere muina galduko ez badu.

1959-an Euskaltzaindiak euskal hitzak zein diren mugatzeko eman erabakian, maileguzko hitz zaharrei buruz lehen-lehen urratsa eman zuen.

Euskararen lege fonetiko historikoak gorde behar dira, baina maileguzko hitzek erdaretan duten itxurari leialtasuna zor zaio, begiz ere

(17) *Euskera*, XXVII, (2. aldia), 1982, 271. orr.

(18) Jean Gratien HARITSCHELHAR DUHALDE: “Administrazioaren eginbeharra hizkuntz minorizatuen etorkizunean” in *IVAP. Hamar urte*. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea, 1994.

sartzen bait dira hitzak. Hortik sortzen zaio Euskaltzaindiari bat-batean eta erabat konpontzeko zaila ikusten duen auzi korapilatsua, eta premia.

Bi lege horiei ahalik eta zehatzen erantzutea da Euskaltzaindiaren eginbidea. Zenbait aldiz, hitz mailegatuek inguru hizkuntzetan duten itxura aldatu behar dute gureganatzean, eta euskararen zenbait lege zaharrek amore eman beharko dute, beste askotan.” (19)

Azkenean ere, 1991. urteko apirilaren 26an, Euskaltzaindiak euskal hitzei buruzko bigarren erabakia dugu, aldarte honetakoa:

“Euskara bizian sustraituak ez daudenak, ez dira euskal hitzak...

Azkenik orduan esana berriz errepikatu, inork gaizki adi ez dezan mezua: kultura eta zibilizazioko hitzak, maileguak izanik ere, ontzat hartzen dira, hala nola politika, teknika, literatura, metro, kilometro eta abar.” (20).

Bi elementu hauek, euskara bera eta arlo juridikoa beren osotasuna erabiliz, *UZEI* egina zuen ordurako (1985. urtea) *Zuzenbidea* hiztegia, aurretik egin zituen *Politika* (1980) eta *Administrazioa eta Zirkulazioa* (1983) lanei segida emanez.

‘*Zuzenbidea*’ hiztegia, beraz, orain arteko saiorik oro hartzaileena dugu euskal eremu juridikoan, bere mugak baditu ere. Muga horiek kontuan hartuta, hiztegi honen berezitasunak, bere hitz propiotan esanda, honakook lirateke:

1. Behin-behinekoa izatea.
2. Beste sistema juridiko baten euskarapena izatea.
3. Hiztegi entziklopedikoa izatea.
4. Hiztegi terminologikoa izatea. (21).

Lekuz kanpo legoke hemen, hiztegi honek euskaraz landuriko eremu juridiko txikian izan duen garrantziaz mintzatzea. Hala ere, gero-koan etorri diren hainbat ekimenen sustengua eta euskarri nagusia izan dela ezin ahantzi.

Bide beretik ere, Euskal Administrazioak bere fruituak eman ditu langintza honetan:

— “Agintaritza-Aldizkarietatikako Hitz-Bilduma” (22).

(19) EUSKALTZAINDIA: *Maileguzko hitz berriei buruzko erabakiak*, Bilbo, 1986.

(20) *Euskera*, 1991, 2. 36. liburukia (2. aldia). Bilbo, 445. orr.

(21) UZEI: *Zuzenbidea Hiztegia*. Ed. Elkar. Donostia, 1985, 2 bol.

(22) *Agintaritza-aldezkarrietatikako hitz-bilduma/Vocabulario de los Boletines Oficiales*. Diputación Foral de Alava. Gasteiz, 1985.

– “Hezkuntza Administrazioko Hiztegia” (23).

– Bizkaiko Foru Aldundiak eginiko “Compendio de términos Administrativos” (24).

– Teoria mailan ere, azpimarratzekoak dira IVAP ek antolatutako “Administrazioko hizkera eta terminologiaz Jardunaldiak” (25) edo Bizkaiko Abokatuen Elkargoak paraturiko “Euskal terminologia eta praktika juridikoari buruzko lehen ihardunaldiak” (26).

Aspaldi honetan ere, honetaz arduratu beharra daukan erakunde ofiziala badugu lanean, *IVAP*en barneko *Itzulpen Zerbitzu Ofiziala-IZO* (27) eta ondorenez ere, *IVAP*ek eta *UZEI*k, bakoitzak bere kabuz egindako aurreko lana bateratzeko eta terminologia juridiko administratiboa jorrazteko asmoarekin, *UZEI* eta *IZO*ren arteko Lotura-Batzordea sortu da, gaur egun, eta Euskaltzaindiaren ordezkaria ere tarteko duela, lanean ari dena. Bide beretik ere, ekimen honen bidez badugu terminologia juridiko-administratiboa erabiltzeko datu basea, *UZEI*k landutakoa eta akordio horren bitartez etengabe aberasten ari dena, *UZEI* eta *IZO*-ren ekarri osagarriekin.

Dena den, aipatu beharra dago oraindik orain asko dagoela egiteko. Hasi besterik ez dugu egin eta hasierako lana ez da izan batasunean egindakoa, sakabanatze eta elkarren arteko tirabirena baino. Badirudi bakoitza gurdari tiraka dabilela, alboan dagoena ikusteke edo ikusi nahi izan gabe.

(23) *Hezkuntza Administrazioko hiztegia*. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila. Eusko Jaurlaritz. Gasteiz, 1993, 2. argitaraldia.

(24) *BIZKAIKO FORU ALDUNDIA: Compendio de términos administrativos*. Argitaragabea. Bilbao (24-03-1994).

(25) *Administrazioko hizkera eta terminologiaz jardunaldiak*. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea. Oñati, 1989.

(26) *Euskal terminologia eta praktika juridikoari buruzko lehen ihardunaldiak*. Bizkaiko Abokatuen Bazkun Ohoretsuak antolatua. 1991. urteko apirila-maiatza. Argitaragabea.

(27) 461/1991 Dekretua, abuztuaren 30koa, Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea-
ren jardute-egitura ezartzen duena.

14. atala.—...Bere helburuak betetzeko, Zuzendariordetza hau zerbitzu bitan egituratuko da:

- a) Euskalduntze Zerbitzua;
- b) Itzulpen Zerbitzu Ofiziala.

16. atala.—...2. Itzulpen Zerbitzu Ofizialak honako egiteko hauek beteko ditu:

- i) euskal lege eta administrazio terminologia biltzea eta aztertzea, hustuketa eginez, fitxetan jasoaz eta datutegian gordeaz, bai euskal administrazio-terminologia finkatzeko eta bai administrazioko itzultzaileen galderei erantzuteko eta hiztegiak egin eta argitaratzeko.

3. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundeak, itzulpen zerbitzu ofizialaren proposamenez, administrazio-hizkeraren eta lege eta administrazio-arloko terminologiaren erabilerarako arteztarau teknikoak landu eta finkatuko ditu.

Nolanahi ere den, eta idatzita dago hau ere, badirudi hiztegi juridikoaren etorkizuna konpontzeko tenorean izan dezakegula. Elkar lanerako osagai batzuk bederen, tartean ikusten dira, nork bere "lehen-izate" horien gainetikoak.

Lantxo honetan zehar eta labur-labur, egoera nolakoa izan den eta nolakoa dugun azaltzen saiatu naiz. Egitekoa dut, beraz, gaia osotzekotan, hirugarren bat, alegia, euskal hiztegi gintza horren barruan geroko hiztegi juridikoaren kontuak azaltzearena.

Horretarako bi alor bereiztu nahi ditut:

a) Lehen, esanahi juridikodun hitzek hiztegi arruntan izan dezaketen eragina eta alderantzizkoa, juridikotasun hori dela medio. Labur esanda, hizkera arruntaren ortografia eta morfologiaren eragina hizkera juridikoan.

b) *Corpus* juridikoaren sorkuntza lanean nahiz honen agertzean euskal hiztegi juridikoa lantzeko elementuek duten zerikusia azaldu, hori ere estekaturik dagoelako bizi dugun egoera bi juridiko eta hiru eledunarekin batera.

Has dezadan. Nago, eta diodan honen froga gisa, ikusi besterik ez dago, aurrekoarekin erkatuta bederen, azken urteotan euskarak arlo juridikoan izan duen hazkunde ohargarria, askotan hitz juridikoen erabilzaileak bi motako zalantzak izaten dituela euskaraz lan egiterakoan:

1. Hasteko, hitza bera izaten du dudamudazkoa. Zer esan nahi duen, nola adierazten duen esan nahi duen horixe eta abar.

2. Bigarrenez, hitz hori non eta nola erabiltzen den, zer den, non kokatu eta abar.

Lehenengoari bagagozkio, nik esango nuke lehen puntu hau erabat loturik dagoela hitz horri zuzenbideak ematen dion karga edo zama semantikoarekin. Honetan ikusten ditut nik gehienbat zuzenbidean aditu direnen eta hitza aukeratu behar duten terminologo eta espezialisten arteko harremanak.

Hemen ere, bi ardatzok jokatzeko dute:

1. Hizkuntzak berak dituen baliabideak hitzak azaltzeko. Gure kasuan, seguraski, hizkuntzaren altxorretik baino, kanpotik ekarri beharrekoak.

2. Eta bestetik, aukeraturiko hitz hori nola kokatu den sistema juridiko baten barnean.

Lehendabiziko saioan helburua bada euskaraz ematea Euskal Herrian indarrean dauden sistema juridikoen muina, egungo egoera ondoak izango litzateke:

	Frantsesa	Gaztelera	Euskara
Zuzenbide europarra	+	+	(?)
Zuzenbide frantsesa	+	-	(?)
Zuzenbide espainola:			
- Estatua	-	+	(?)
- Erkidego Autonomoa	-	+	+
- Nafarroa	-	+	+

Ikus dezakegunez, frantsesa eta gaztelera dira sistema juridiko oso bati datzekion funtzio guztiak betetzen dituen bakarrak. Baina honek ere, bestelako bide baterako abiapuntu batzuk ematen dizkigu:

a) *Europako zuzenbidea*, gure konpetentzien kanpo geldituko litzateke. Hala ere, Ipar nahiz Hegoaldeko euskaldunentzat amankomunean lan egiteko esparrua legoke hemen, horretarako berri-berria datorkigun zuzenbidea, lerro eta testu nagusietan bada ere, euskaraz barneratuz (28). Badirudi honetan ere ez dela oso zilegi, gure artean gertatu denez, testu berberaren bi itzulpen desberdinak egitea.

b) *Frantziar sistema juridikoa*.

Ez dut hemen ikusten euskaraz lantzeko aukera handirik, gaurkoz bederen.

Itzultze lan horrek, dena den, sistemaren orokortasunari men egin beharko lioke eta langintza hori, sistema horretan aditu direnek egin be-

(28) Zuzenbide europarraren bateratze prozesuan, gero eta nabarmenagoak dira estatu-entzuen kezak. Hona hemen, adibidez, Espainiako *Consejo de Estadok* bere 1992. urteko *Memoria* -Madrid 1993- idatzi duena:

“Finalmente, y por lo que se refiere a la terminología, -que planteó mayores dificultades al principio- es indudable que aun disponiendo de una traducción oficial de las Directivas, el legislador interno puede y debe ajustar la terminología a las exigencias de su propio lenguaje jurídico, no sólo por razones lingüísticas sino por mantener la identidad de los conceptos. El Consejo de Estado -una de cuyas misiones es velar por la pureza y la cohesión del ordenamiento jurídico- lo ha visto siempre así y unas veces ha sugerido cambios de expresiones por pura corrección gramatical, y otras, en fin, por cuestión de concepto. Y cuando es inevitable utilizar un neologismo, ha propuesto que, al menos, se explique su significado en el preámbulo”. 140. eta 141. orr.

harko balute ere, Hegoaldean egin zitekeenaren berri izan beharko lukete hauek, hango berezitasunak ahaztu gabe.

Haatik, ez dira ikusten, lehen esan legez, hori gertatuko den seinalea edo arrasto nabarmenak. Agian, Baionako Unibertsitatea izan daiteke horretarako hazia.

c) *Espainiako sistema juridikoa.*

Hemen jokatzeko esparrua askoz zabalagoa izango genuke, Estatu eta Komunitate Autonomoaren arteko konpetentzia guneen arabera, hain zuzen ere.

c.1. *Estatuari dagokion eremuan, egoera Frantziaren parekoa izango litzateke. Aurrerapauso galanta izango litzateke arauik nagusien euskarapena. Abiaburu honetan daude IUk (29) egindako proposamenak edo gazteleraz besteko hizkuntzen erabilera urria zenbait estatu erakundetan. Bide beretik datoz ere, IVApek azken urteotan argitaraturiko estatu lege batzuen itzulpenak (30).*

c.2. *Euskal Komunitate Autonomia zein Nafarroa.*

Burutik bururako aukera izango genuke hemen euskarari lekua emateko eta hiztegi juridikoa erabat osatzeko.

Bistakoa da itzulpena dela irizpide nagusia une honetan esparru honetako autuetan, baina itzulpenetik aurrera ere zerbait sortu behar daitekeela esan genezake.

(29) Ikus Espainiako Gorte Orokorretan IUk (1993-07-22) aurkezturiko lege proposamena (222/000013) eta Katalunyako Parlamentuak (1994-03-01) paraturikoa (125/000010) :

1. El *Boletín Oficial del Estado*, simultáneamente a la publicación del texto de la ley en castellano, como lengua oficial del Estado, procederá a su publicación en las restantes lenguas del Estado, también oficiales en las respectivas comunidades autónomas de acuerdo con sus estatutos (Katalunyako Parlamentuaren proposamena).

1. El *Boletín Oficial del Estado*, de forma simultánea a la publicación del texto legal en castellano, como lengua oficial del Estado, procederá a su publicación en las restantes lenguas españolas, también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus estatutos (IÜren proposamena).

(30) Honako hauek, besteak beste: *Administrazioaren Jardunbideari buruzko legea*. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea. Oñati, 1991. *Europako Ekonomia-Elkartearen Eratze-Itunea*. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea. Oñati, 1991. *Europako Agiri Bakuna*. Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea. Oñati, 1991. "Toki-Jaurbidearen oinarriak arautzen dituen legea". Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundea. Oñati, 1992. Ildo beretik ere, bestelako itzulpenak baditugu euskaraz, hala nola Ilustre Colegio de Abogados del Señorío de Vizcaya delakoak bultzaturiko eta María Inés Gandarias Lekuona eta Angel Lobera Revillak, Angel Elias legelariaren aholkularitzarekin itzuldutako *Legegintzako erret dekretua, lan prozedurari buruzkoa*. Bilbao, 1992.

Horretarako, hala ere, lan egiteko elementuak behar ditugu. Nabaria denez, horrek, hasteko, beste maila bateko arazoak planteatuko lituzke, hots, hizkuntza eta sistema juridikoen arteko euskaratzeko aukerarena.

Berbarako, honek gogoraraziko lizkiguke hainbat kontzepturen esanahia eta beraien ondorio juridikoak.

Honetara, esaterako, *testamentua* adiera ez litzateke gauza bera izango sistema zibil espainol eta frantsesean, indarreko euskal foru sisteman baino. Lehenengo horietan kontzeptua bateratze baten barnean moldatuko genuke, bigarrenean, aldiz, kontzeptu horren elementu batzuk, hala nola norberak egin beharreko ezinbestekotasun hori askoz ñabartuagoa izango litzaziguke.

Orobat testamentu motak deskribatzerakoan edota berauek izendatzerakoan, Espainiar legeriak onarturiko testamentu mota nagusiak, Frantziakoan bestera agertzen baitira eta foru euskal zuzenbidean, azkenez, hirugarren modu batean.

Hala ere, horri erantzuna eman baino lehenago, agian, euskaraz *testamentua* esateko erabiliko dugun hitza ere zehaztu beharko genuke. *Testamentua, ordeinua* edo *azken nahia*.

Honek ekarriko luke aukeratu beharra, hizkuntzak hizperriak sortzeko dituen baliabiden artean.

Antzeko zerbait ere gertatu da arazo honi aurre egin behar izan dioten bestelako herrialde batzutan. Kanadan, esaterako, bi sistema juridiko desberdinak bi hizkuntzen bitartez adierazi izan dira historian zehar.

Honela *itzulpenaz* (alegia, hizkuntza batetik beste batera igarotzea sistema juridiko baten barnean) edo *trasposizioaz* (sistema juridiko batetik beste batera joatea, hizkuntza berean edo beste batean) aritu dira.

Ondorioak, eta hiztegiari dagokionez behintzat, sorkuntza berriak *kalko, mailegu* eta *neologiarene* bidez eman dira.

Hiruotan ere, nagusi izan dira horrelakoak onartzerakoan honako arau hauek:

1. Maila ortografiko eta fonikoetan barnertzeko errazak izatea.
2. Hizkuntzak duen moldeari ondo egokitzea.
3. Nazioarteko hitzak bihurtzeko erraztasuna.
4. Hitzek, onartuak izateko malgutasuna izan, hizkuntza horren hizkera arruntean zein espezializatuan.

5. Hitz horietatik eratorriak sortzeko bideak erabilgarriak izatea.

Era berean, arbuigarriztat hartuak izan dira:

a) Lehendik diren izenekin batera baldin badatoz hitz horiek.

b) Hizkuntzaren maila ortografiko zein fonetikoan sartzeko zailak baldin badira.

c) Mailegu eta kalkoak, neologismoak haiek ordezkatzeko indar haina badu (31).

Gurean ere, bi joera nabarmen ditugu honelakoetan, nolabait laburtzearen eta gero eta ugariagoak diren bestelako bideak ere ahanzteke:

a) *UZEI*ren inguruan mamitu dena, maileguari pisu gehiago eta neologismoari gutxiago eman diona, termino zaharren berrezartze lexikala ere eskura erabili duena.

b) Joera *garbizaleago* bat, zelanbait deitzearen, neologismoa eta berrezartze lexikala aldean erabili dituena, batez ere Euskal Herriko Agintaritzaren aldizkarian eta Bizkaiko Batzar Nagusietako zenbait testutan.

Nolanahi ere, bai batean eta bestean, gehienok, guztiak ez esatearren, itzulpenaren bidetik abiatu gara halabeharrez.

Egia esan, badirudi mailegua nagusitzen ari dela oro har, neologismo edo hizperri batzuk ere tartean ditugula. Gaur egun, *akzio*, *subrogazio*, *hipoteka* eta abar egunerokoak ditugu, nahiz eta *eskuduntza*, *eskuesi*, eta *gainerakoak* ere, maiz ikusi eta sarri erabili (32).

Bi osagarriok batera landuz, hau da, batetik karga semantiko juridikoa eta bestetik hizkuntzak hizperriak sortzeko zein mailegu eta kalkoak bereganatzeko duen indarra, irtenbidea bidera daiteke hurrengo batean *bigarren belaunaldiko* hiztegi terminologiko juridikoak egitearen ildotik, bertan bereziki bilduko lirakeela euskarazko hitza eta bere kontzeptua, erdarazko hitza bera eta bere kontzeptuarekin batera, eta baita ere honen lege kokapena, sinonimoak, antonimoak eta berba horren erregimena ere. Horren arrastoak ditugu *UZEI*k berrikitan atera duen *Hirigintza* hiztegian (33), eta hori izan daiteke ere, zuzenbide arlo nagusitan

(31) Emmanuel DIDIER: *Langues et langages du droit*. Ed. Wilson & Lafleur ltée. Montreal 1990, 266. orr.

(32) Josu BARAMBONES ZUBIRIA eta Oscar GONZALEZ ATXA: *Euskarazko Zuzenbidea: printzipio orokorrak eta orain arteko ibilbidea itzulzailearen ikuspegitik*. Laster agertzekotan.

(33) Ildo berekoak ditugu honako hauek ere: Pierre LERAT et Jean-Louis SURIU. *Dictionnaire juridique. Terminologie du contrat*. Conseil international de la langue

banaturik, hurrengo urteotako eginkizun posiblea. Honen emaitzek, zeresanik ez, oneritzia eskuratu beharko lukete Euskaltzaindiaren aldetik.

Horretarako, dudarik ez izan, lehendaurrezko lana, hitza bera finkatzea da. Honetan ere badu zeresan handia Euskaltzaindiak.

Honela, esaterako, eta Euskaltzaindiak emaniko azken arau-gomendioen artean, honako hauek lirateke azpimarratzekoak, hitz juridikoek izan dezaketen eragina ikusita:

a) *Letra larriz-letra xehez* emanikoa, honek garrantzi handia daukalako zuzenbide alorrean, dela lege testu tituluetan, dela erakunde izenetan, edo baita ere estatu, herri, herrialde eta administrazio entitateetan, egoitza ofizialak ere ahaztu gabe, nahiz eta zenbait kasutan ez izan hain argi letra larri noiz den ezargarria eta noiz xehea.

b) *-ZIO -ZIONE -ZINO*. Hiruko horren barneko tirabirak, latinetik datozkeen hainbat hitz juridikoren erroan dira. Eskertzekoa da, beraz, gaia jorratzea, nahiz eta gaur egun mundu juridikoan erabat normaldurik egon honen modukoak: *subrogazioa, kolazioa, administrazioa* eta abar.

c) *-ARIO -AIRE*. Izenondoko erreferentzia kasuetan bat nator -ario izan beharko lukeen horrekin; bukaera horrek hiztegi juridikoan duen maiztasuna ikusirik, bultzada handikoa izango da hemen erabakitzen dena.

Beraz *testamentario, errefakzionario, hipotekario* eta abar sartuko nituzke nik hemen.

Bigarrenekoetan, ordea, izen kontuetan *-ARI* forma baino *-ARIO* bultzatuko nuke nik, horrela *komisario, notario, aktuario* eta abarrekoak euskaratuz. Arazoa, seguru asko, bestetik etorriko litzateke, berbarako *Notaría* (lekua), *Notariado* (Notario multzoa) eta abar euskaratzerakoan.

d) Bestalde ere, garrantzitsutzat jotzen dut Hiztegi Batua azaltzeko irizpideetan arlo semantikoa kontuan hartzea. Berbarako, *abandonatu* onartzen du hiztegi horretarako proposamenak eta *abandonu*, ordea, ez da ageri, honek izen gisa izan dezakeen garrantzia hartu gabe. Bestalde ere, orobat gerta daiteke bestelakoetan, esaterako *gozamina* eta *usufruktu* kasuetan. Azken horri ematen zaion tratamendua, esaterako, oso jakin-garria da gure kasuan, eta berriro ere, lehenengo puntura eramaten gaitu, alegia, euskararen altxorrean diren euskalkietako hitz juridikoak berreskuratze kontu horretara, historian zehar euskarak jasotako hitz horiek

arlo honetan beharrezko diren hizperriekin batera erabiltzeko, sistema juridikoaren osotasuna behar den legez ematekotan. Hemen ere, horren aldekoa erakutsi behar dut nire burua, euskara juridikoaren eraikigintza prozesuan.

Bukatzeko, esan beharra dago Euskaltzaindiaren 75. urte betetze honetan, erakunde honek baduela bere zeregina arlo juridikoan ere. Arlo juridikoan hizkuntza da nagusi, hitzekin lan egiten baitu lege munduak. Segurtasun juridikoa ahalik eta zabalen, sakonen ematea dugu legelariok hiztegi juridikoaren zeregina.

Beraz, jar bitza Euskaltzaindiak, guztion laguntzarekin, gure hizkuntzaren barneko neurriak eta moldeak, eta lan egin dezagun euskara juridikoaren erabiltzaileok ere, aurretiaz zehazturiko eremu horren fruitu zaharrak eraberritzen eta kimu berriak loratzen, euskararen onerako.